

Ivana Simić
Univerzitet u Nišu
Filozofski fakultet Niš

UDK 176.4:159.97
Прегледни рад
Примљен: 12. 10. 2011.

DISKURS, MITOVI I SEKSUALNO NASILJE¹

Апстракт

U ovom radu pokušaćemo da ukažemo na različitost u opažanju seksualnog nasilja, odnosno, da se sam čin može prikazati dvoznačno, u zavisnosti od onog koji ga opisuje, kao i da ukažemo na činjenicu da mitovi o silovanju, koji su duboko inkorporirani u diskurs jedne društvene zajednice, doprinose da se odgovornost za silovanje pripisuje i samim žrtvama.

Mitovi o silovanju su stavovi i verovanja koja su obično lažna (netačna), ali su široko i učestalo prihvaćena. Među funkcijama koje se pripisuju mitovima o silovanju, jedna od najvažnijih je njihova uloga u poricanju i nepridavanju značaja zločinu koji doživi znatan deo ženske populacije. Oni označavaju često kontradiktorne i fragmentarne komplekse predstava, normi i modela koji upravljaju ponašanjem i obezbeđuju za njih opravdanje i racionalizaciju. Na taj način, mitovi o silovanju „nude“ načine objašnjenja za socijalnu interakciju koja bi mogla biti označena kao silovanje.

Takođe, pokušaćemo da ukažemo na činjenicu da mitovi o silovanju mogu uticati i na to kako će i sama žrtva opažati svoja prinudna seksualna iskustva, odnosno, da se i sama žrtva može oslanjati na njih kako bi opravdala partnerovo ponašanje i umanjila ozbiljnost neželjenog seksualnog kontakta i prinude.

Ključne reči: Diskurs, mitovi o silovanju, nasilje, kultura, žrtve

Uvod

Definicije koje određuju šta će se smatrati silovanjem, ko će biti tretiran kao „istinska“, nevinna, a ne odgovorna žrtva, a ko tretiran kao „istinski“ počinitelj seksualnog nasilja – konstruisane su u diskursu i praksama koje odražavaju socijalne, političke i kulturne uslove određenog društva. Ovakva ideja ima uporišta u shvatanju Mišela Fukoa koji je uticao na razvoj posmodernističke misli, poststrukturalizma, socijalnog konstrukcionizma.

Diskurs je sistem reči, akcija, pravila, uverenja. Može se definisati i kao skup značenja, metafora, predstava, slika, priča, iskaza, koji na neki način, zajedno proizvode određenu verziju događaja. Određeni diskursi podržavaju određene poglede na svet. Diskursi teže da budu nevidljivi – uzeti kao gotove činjenice, kao deo realnosti. Dominantni diskursi u našem društvu moćno utiču na ono šta biva ispričano, i kako biva ispričano (Ramazanoglu & Holland, 2002).

Fuko smatra da realnost „normalne seksualnosti“ ne može biti otkrivena. Određene forme „seksualnosti“ su samo realne u smislu da su one konstruisane u

¹ Nastanak ovog rada delimično je finansiran sredstvima Ministarstva za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije u okviru projekta br. 179002.

diskursu. Ovi diskursi specifikuju kroz dominantne kanale šta je seksualnost (pr. formalna edukacija, zakon, medicina, psihijatrija). Priroda „normalne seksualnosti“ ili „silovanja“ može se opažati kao diskurzivni konstrukt, stvoren u jeziku i u dozvoljenim praksama, pre nego realnost koja čeka da bude pronađena (Anderson & Doherty, 2008). Epistemološka pozicija ovakvog pristupa je radikalni relativizam, saznanje o svetu je uvek dostupno samo kroz diskurs, mi ne možemo da procenjujemo sta se stvarno desilo, već moramo tretirati svaku verziju kao jednako validnu (Ramazanoglu & Holland, 2002).

Da bismo razumeli opažanje silovanja, neophodno je da razmotrimo kako „socijalno“ ulazi u glave individue, i stoga podržava *status quo* i otežava socijalne promene. Pod socijalnim podrazumevamo mitove o silovanju, stereotipe koji su duboko ukorenjeni u diskursu, tako da ih je teško i identifikovati (Lea, 2007).

Feministički pristup u proučavanju seksualnog nasilja

Bart i Estep (prema: Anderson & Doherty, 2008) ukazuju da kriterijum za definisanje sebe i drugih kao „legitimnog“ tražioca statusa žrtve odslikava socijalne norme i standarde ponašanja u vezi sa polom i seksualnosti. Na taj način se od žrtve očekuje da potvrdi svoju kredibilnost i u pogledu svog karaktera i ponašanja u odnosu na ove norme.

U većini feminističkih analiza o silovanju, naglašava se bliska veza između normativnih konstrukcija heteroseksualnosti i seksualne prakse, normalizacije agresije u hegemonističkim formama maskulnosti i održavanja patrijahalnih polnih relacija moći.

U feminističkim radovima u kojima se govori o seksualnom nasilju, centralno mesto zauzima socijalna konstrukcija maskuline seksualnosti (Bell, 1993). Osnovni argument u ovim radovima je da je polnost pod uticajem procesa reprezentacije ili diskursa. Dominantna reprezentacija maskuline seksualnosti u našoj kulturi je predatorni heteroseksualni muškarac (mada postoje i drugi diskursi, npr. muškarac kao hranilac porodice, nežan ljubavnik, zaštitnik svoje ćerke). Feministkinje ukazuju da će načini govorenja o „normalnoj“ maskulinoj seksualnosti uticati na ponašanje. U dominantnoj reprezentaciji maskuline seksualnosti, maskulina seksualnost se opisuje kao agresivna snaga, spontana, koja se lako pobuđuje i kada se jednom pobudi mora biti izražena. Takva reprezentacija maskuline seksualnosti je vrednovana u našem društvu i nije iznenađujuće da neki muškarci ovakvu reprezentaciju prihvataju kao samoreprezentaciju. Na taj način muškarci uče da traže dominaciju kroz seksualni kontakt, da doživljavaju svoju seksualnost kao nekontriolesanu snagu, da fokusiraju svoja osećanja na submisivne objekte. Sa promocijom ovakve slike „normalne“ maskuline seksualnosti, linija koja razdvaja „normalnu“ maskulinu seksualnost i nasilno ponašanje postaje vrlo tanka, s obzirom da su pod uticajem istih znanja, istih „zdravorazumskih“ argumenata o seksualnom ponašanju muškaraca (Bell, 1993).

Sa druge strane, ovakav diskurs seksualnosti ima relacioni karakter. Reprezentacije muškog pola definišu maskulnost u odnosu na femininost. Kada je muškarac „vezan“ reprezentacijom, on je postavljen u kategoriju ljudi (muškarci) u odnosu na drugu kategoriju ljudi (žene). Reprezentacija maskuline heteroseksualnosti ne govori samo o „muškom ponašanju“, već opisuje odnose između muškaraca i žena.

Diskursi koji okružuju heteroseksualne relacije ne samo da konstruišu način na koji individua razume njegovu/njenu seksualnosti već takođe pozicioniraju njega/nju u odnosu na članove suprotnog pola. U diskursu maskuline seksualnosti, o kome ovde govorimo, žene su objektivizovane i potčinjene muškarcima (Bell, 1993). MaKinon (prema: Bell, 1993) ukazuje na činjenicu da je ovakva socijalna formulacija seksualnosti „čivija“ polnog ugnjetavanja. Kroz učenje da bude heteroseksualna, žena uči da bude „feminina“, da sebe prepoznaje kao „ženu“, da bude seksualno dostupna i potčinjena muškarcu.

Griffin ističe da je silovanje podstaknuto u kulturama koje nagrađuju prekomerno prikazivanje muške agresivnosti i dominantno ponašanje, i gde su predstave o ženinom otporu, muškoj dominaciji, i seksualnom zadovoljstvu međusobno isprepletene i često romantizovane. „Erotično zadovoljstvo ne može biti odvojeno od kulture, i u našoj kulturi je muški erotizam povezan sa moći“ (prema: Anderson & Doherty, 2008).

Feministkinje ističu da socijalno konstruisano, hegemonističko razumevanje polnosti i heteroseksualnosti obezbeđuju okvir kulturnih normi za ponašanje polova (Anderson & Doherty, 2008). Ovakvo, normativno razumevanje pola i heteroseksualnosti, može ponuditi odgovarajući obim socijalno prihvatljivih opravdanja i izvinjenja, „rečnik motiva“ (mitova o silovanju) koji mogu biti mobilisani kako bi se legitimisao akt silovanja ili da se neutralizuju žrtvine tvrdnje. Ponašanje kategorisano kao „silovanje“ od strane žrtve silovanja može prema tome biti prevedeno kao „prihvatljivo“ redefinišući ga u granicama normativnih heteroseksualnih polnih odnosa i ponašanja. U praksi, kako Gavey ističe (prema: Anderson & Doherty, 2008), normativno razumevanje heteroseksualnosti i polnih odnosa dozvoljava takođe u velikoj meri da tvrdnje o silovanju budu preformulisane kao „samo seks“. Postojanje rečnika motiva, „tehnika neutralizacije“ za seksualno nasilje nudi društvu sredstvo za oslobađanje od optužbi za delo silovanja (korišćenjem resursa koji su konzistentni sa polno moralnim poretkom i koji ga u isto vreme i održavaju) i, krucijalno, takođe, sredstvo održavanja patrijahalnog *status quo*, držeći žene na „njihovom mestu“ (Anderson & Doherty, 2008).

Mitovi o silovanju

Celokupni ideološki kontekst (diskurs) u kome je silovanje izvršeno jeste onaj u kome različiti mitovi o silovanju slobodno cirkulišu (Lea & Auburn, 2001).

Istraživanja termina *mit* iz perspektive različitih disciplina (psihologije, sociologije, antropologije, filozofije) otkrivaju primetne sličnosti u njihovoj prirodi i funkciji. Naročito se ističu sledeće tri karakteristike: mitovi su lažna ili apokrifička verovanja koja su široko prihvaćena; mitovi objašnjavaju neki važan kulturni fenomen; mitovi služe da opravdaju postojeći kulturni aranžman. Kada se ova analiza kombinuje sa kulturnom teorijom silovanja, može se predložiti sledeća definicija mitova o silovanju: Mitovi o silovanju su stavovi i verovanja koja su obično lažna (netačna), ali su široko i učestalo prihvaćena, i služe da poriču i opravdaju seksualnu agresiju muškaraca prema ženama (Lonsway & Fitzgerald, 1994). Ovi mitovi o silovanju funkcionišu kao „praktične ideologije“ (Lea & Auburn, 2001) koje označavaju često kontradiktorne i fragmentarne komplekse predstava, normi i modela koji upravljaju ponašanjem i obezbeđuju za njih opravdanje i racionalizaciju. Praktične

ideologije, onda, „nude“ načine objašnjenja za socijalnu interakciju koja bi mogla biti označena kao silovanje. Silovanje je, stoga, konstituisano kroz diskurs. I muškarci i žene postaju pozicionirani u relacijama ovih praktičnih ideologija, i na ovaj način, mitovi o silovanju služe da podrže polne relacije moći (Lea & Auburn, 2001).

Mitovi o silovanju se možda najbolje konceptualizuju kao stereotipi. Kao i sa drugim stereotipima, svaki pojedinačni incident seksualnog napada može ili ne može da bude u skladu sa mitovima o silovanju; međutim, izolovani incidenti koji su u skladu sa mitovima naginju da budu široko publikovani, a oni koji to nisu, bivaju prevideni. Pored toga, mnoge mitove nemoguće je verifikovati, kao što je, na primer, mit da mnoge žene imaju nesvesnu želju da budu silovane (Lonsway & Fitzgerald, 1994). Suštinska karakteristika mitova leži u tome što oni teže da budu univerzalno primenjeni, i što imaju odjeka u sudskim presudama, odlukama policije i ličnim reakcijama ka onima koji su preživeli seksualno nasilje.

Među funkcijama koje se pripisuju mitovima o silovanju, jedna od najvažnijih je njihova uloga u poricanju i ne pridavanju značaja zločinu koji doživi znatan deo ženske populacije (Lonsway & Fitzgerald, 1994). Ova funkcija se postiže prenošenjem krivice za zločin sa silovatelja na žrtvu. Ovo štiti individue i društvo od konfrontirajuće realnosti i saznaja o obimu seksualnog napada. Kako Bert navodi (prema: Lonsway & Fitzgerald, 1994): „Mitovi o silovanju su mehanizmi koje ljudi koriste da bi opravdali odbacivanje incidenta seksualnog napada iz kategorije „stavnog“ silovanja ... takva verovanja poriču realnost mnogih aktuelnih silovanja“ (27).

Mitovi o silovanju takođe mogu biti opisani kao primeri fenomena *pravedan svet* (Lonsway & Fitzgerald, 1994). Pod fenomenom *pravedan svet* podrazumeva se predispozicija da verujemo da je svet pravedno mesto u kome se dobre stvari dešavaju dobrim ljudima, a loše stvari se dešavaju jedino onima koji to i zaslužuju. Da bi zaštitili ovo verovanje, ljudi često tragaju za dokazima koji bi ukazali da su žrtve podstaknule ili zaslužile njihovu nesreću (Lonsway & Fitzgerald, 1994). Prema tome, funkcija mitova o silovanju je da objasni zašto su žrtve silovanja zaslužile njihovu sudbinu (pr. sama je to tražila svojim načinom oblačenja ili ponašanjem).

Primeri mitova o silovanju bi bili: samo loše devojke bivaju silovane, svaka zdrava žena se može odupreti silovatelju ako to stvarno želi, žena je to sama tražila, žena priča da je silovana samo ako je momak napustio ili ako hoće nešto da zataška, silovatelji su željni seksa, umno poremećeni ili i jedno i drugo (Burt, 1980).

Diskurs pravosudnog sistema / Začarani krug

Kada se seksualni napad ne slaže sa kriterijumima prototipa seksualnog napada (što najčešće jeste slučaj), mi ćemo verovatno koristiti mitove o silovanju. Pod prototipom seksualnog napada podrazumeva se brutalni seksualni napad počinjenog od strane nepoznatog napadača. Nažalost, postojanje i upotreba mitova o silovanju stvara začarani krug, jer utiču da žrtve slabije izveštavaju o seksualnom napadu. Sa druge strane, u slučaju kad žrtva izvesti o seksualnom napadu, mitovi o silovanju se samopojačavaju tokom tretiranja žrtve duž celog lanca pravosudnog sistema (osoblja u bolnici, ispitivanja od strane kriminalističke službe, presuda porote, sudijinih rečenica). Na primer, mit da žena laže u pogledu seksualnog napada može doprineti

da pojedinac iz kriminalističke službe ne prihvati ženinu tvrdnju o silovanju i smatra je lažnom ili nedovoljno zasnovanom (Ehrlich, 1987; prema: Franiuk at al. 2008). Porast verovanja da žene daju lažne iskaze u pogledu silovanja, dovodi do toga da kriminalistička služba bude skeptičnija kada sledeći put dođe žena sa istim iskazom, i time se ojačava mit o silovanju „ona laže“. Nažalost, seksualni napad koji je u skladu sa prototipnim napadom pojačava dalje mit o silovanju. Iako će se verovati u istinitost iskaza ovih žena, i verovatnije je da će okrivljeni biti kažnjen, time se opet daje legitimnost prototipnom napadu, a umanjuje legitimnost „atipičnom“ napadu, čime se pojačavaju mitovi o silovanju na kojima se „prototipnost“ zasniva (Franiuk, Seefeldt, Cepress & Vandello, 2008).

Suzan Erlih (Ehrlich, 2002) postavlja pitanje zašto mnogi slučajevi silovanja koji su pokriveni statutarnom definicijom (u SAD) nisu razmatrani kao takvi od strane policije, javnih tužilaca, sudija, porotnika. To je zato, kaže Erlih, što se okrivljeni zakonski različito tretiraju i različito se štite interesi žrtava. I paradoksalno, slučajeve koji su najmanje učestali zakon tretira najstrože (u mnogim istraživanjima je dokazano da žene najčešće bivaju silovane od strane svojih muževa, ljubavnika, a ne od stranaca), (Ehrlich, 2002). U slučaju „stranac silovatelj“, kada je silovatelj naoružani stranac koji iskače iz žbunja, zakon će verovatno da liši slobode i kazni izvršioca. Suprotno tome, u slučajevima koje ona naziva „obični silovatelj“, kada je žena prisiljena na seks od strane poznanika, njenog šefa, ili muškarca kojeg je upoznala u baru, kada nema oružja i ne postoje dokazi fizičkog nasilja, silovanje će manje verovatnije biti tretirano kao kriminal od strane pravosudnog sistema.

Smatrajući „istinskim silovanjem“ silovanje koje je počinio nepoznati napadač, iz ugla gledanja pravosudnog sistema veličina ovog problema postaje ograničena. Prvo, takva silovanja su relativno retki događaji, i drugo, kada se dogode, silovatelji bivaju gonjeni uspešno i češće od ostalih nasilnih zločinaca. Rečeno malo drugačijim terminima, diskursi koji okružuju suđenje „istinskim silovateljima“ nasuprot slučajevima „običnih silovatelja“ u kriminalnom pravosudnom sistemu (diskurs policije, sudija, advokata) unose u bit, suštinu definicija i kategorija ono što konstituiše dobro zasnovanu žalbu, „legitimnu“ verodostojnu žrtvu i legitimnog izvršioca. Legitimni izvršilac je, na primer, stranac koji je žrtvi koristeći oružje naneo fizičku ozledu u toku seksualnog nasilja; legitimna žrtva je žena koja je silovana od strane ovakvog izvršioca. Diskursi silovanja koji okružuju tretman silovanja u kriminalnom pravosudnom sistemu, onda konstruišu silovanje počinjeno od strane nepoznatog napadača kao „istinsko silovanje“ i čine ogroman broj silovanja nevidljivim (Ehrlich, 2002).

Na osnovu drugih studija koje su istraživale izveštavanje o silovanju, ona izvođi generalizaciju da će žene manje verovatnije da izveste o silovanju koje se događa u bliskoj vezi između žrtve i napadača (Ehrlich, 2002). Tako, dok je silovanje zločin o kome se malo izveštava, „istinsko silovanje“ će verovatnije biti saopšteno nego „obično silovanje“.

Mitovi o silovanju u socio-kulturnom kontekstu

Feministički teoretičari se slažu da je javni skepticizam ka seksualnom zločinu veliki usled kulturnih definicija koje promovišu usku sliku „pravog“ silovanja, izuzev brutalnog seksualnog napada počinjenog od strane nepoznatog napadača, što je

potvrđeno polno zasnovanim mitovima o silovanju. Pored njihove primarne funkcije u opravdavanju seksualne agresije muškarca prema ženi, mitovi su takođe deo šireg seta dominantnog diskursa o ženama, muškarcima, seksualnosti, oni utiču da se učini nejasnim situacija silovanja u određenim situacijama (Weiss, 2009).

Jedno od istraživanja koje ističe važnost proučavanja mitova u socio kulturnom kontekstu je istraživanje Lee, Kim i Lim koje je sprovedeno u Koreji. Mada je korejsko društvo doživelo dramatične sociokulturne i ekonomske promene tokom 20. veka, legalni, kulturni i porodični aspekti u životu Korejaca još uvek su pod snažnim uticajem konfučijske ideologije i principa (Lee, Kim, Lim, 2010).

Pod uticajem konfučionizma, ideologija ženske časti i dvostruki standardi ka seksualnosti muškaraca i žena služe da sačuvaju porodične i društvenu strukture koje su patrilinearne i patrijahalne u strukturi (Lee et al., 2010). Dvastruki standardi ka seksualnosti odnose se na različitu evaluaciju seksualnog ponašanja u zavisnosti od toga da li se ono pripisuje muškarcima ili ženama. Socijalno prihvatanje muške seksualne dominacije i ženske seksualne submisije služi da opravda prinudu na seks (Lee et al., 2010).

Mitovi o silovanju u korejskom društvu mogu se bolje razumeti u kontekstu ideje o ženskoj časti, čednosti i seksualnih dvostrukih standarda (Lee et al., 2010). Mada nekoliko skorašnjih sudskih odluka odražava stav da silovanje treba posmatrati kao „prekršaj protiv prava seksualne samodeterminacije“ (Lee et al., 2010), korejski zakoni o silovanju, kazneni propisi, sudske odluke tradicionalno odražavaju društveno viđenje da je silovanje povreda ženine čednosti. Do sredine 90-ih, napad silovanja u Severnoj Koreji bio je podveden pod Kazneni propis 32, pod nazivom „Zločin protiv čednosti“. Ovaj naziv je 1995. godine promenjen u „Zločin silovanja i nedolični akt“, ali je sadržaj ostao nepromenjen. Pored ovoga, da bi se donela odluka o kriminalnoj odgovornosti izvršioca, moraju postojati dokazi da je „pruženi otpor bio do krajnjih granica“, mada ovaj zahtev nije zvanični deo kaznenog propisa (Lee et al., 2010). U Koreji, ideja otpora do krajnjih granica izgleda da je povezana sa pretpostavkom da ako je žena seksualno napadnuta od muškarca, onda ona treba da se suprostavi do ivice smrti da zaštiti svoju nevinost i čednost. Drugim rečima, jedino žene koje su skoro ubijene dok su pokušavale da zaštite svoju čednost smatrane su žrtvama silovanja koje zaslužuju pravnu zaštitu (Lee et al., 2010).

Upravo navedenim istraživanjem pokušali smo da istaknemo značaj proučavanja mitova o silovanju u sociokulturnom kontekstu. Mitovi o silovanju se često oslanjaju na duboko uvrežene i opšteprihvaćene ideje u datom društvu. Samim tim što su dugo prisutne u datom društvu, deluju kao opštepoznata i prihvaćena stvar, nešto što ne zahteva dalje pojašnjenje i opravdanje. To sa druge strane značajno utiče na teškoću menjanja takvih društvenih ideja i zahteva dugodogdišnji sistemski rad na njihovoj promeni, u kojoj bi uzele učešća sve društvene instance, promocijom stavova i verovanja koja bi se suštinski razlikovala od već postojećih. Veliku ulogu u promociji takvih ideja igraju mediji. Nažalost, istraživanja pokazuju da mediji široko doprinose promociji mitova o silovanju, o čemu će biti reči u narednom delu rada.

Mitovi i mediji

Sistematske studije koje se bave proučavanjem izveštavanja o silovanju u medijima, u mnogim delovima sveta, pokazuju da se najčešće izveštava o slučajevima koje

podržavaju stereotip „istinskog silovanja“. Kao ilustraciju navodimo Londonsku organizaciju, *The Lilith project*, koja se bavi istraživanjem nasilja nad ženama (Flowe, Shaw, Jamel, 2009). Oni su sprovedli analizu sadržaja izveštaja objavljenih u britanskoj štampi u 2006. godini. Pronašli su da najveći broj slučajeva o kojima se izveštava u medijima ne odražavaju tipične okolnosti u kojima se silovanje događa. Jedino 2% artikla prikazuju priče o silovanju počinjenom od strane aktuelnih ili bivših partnera (u stvarnosti, 56% silovanja je počinjeno od strane aktuelnih ili bivših partnera), više od 50% štampanih izveštaja o silovanju saopštava o silovanju na javnim mestima (u stvarnosti, jedino 13% je počinjeno na javnim mestima), i izveštavaju najčešće o senzacionalnim slučajevima kada je uključeno ekstremno nasilje, više silovatelja, kidnapovanje. Ako su mediji primarni izvor informisanja u pogledu karakteristika seksualnog zločina, onda javnost ima iskrivljenu sliku o tome kako izgleda većina slučajeva silovanja (Flowe et al., 2009).

Mada se filmovi posmatraju kao fikciono predstavljanje događaja, a novine kao činjenično, sličnosti između ova dva u pogledu stereotipnog prikazivanja seksualnog napada su ogromne. Medijski tretman seksualnog napada ne služi samo da pojača mitove o silovanju kod onih koji ih već imaju, već i da ih razviju kod onih koji ih nisu imali (Franiuk et al., 2008).

Kao dobar primer istraživanja koje je za cilj imalo istraživanje zastupljenosti mitova o silovanju u novinama, navodimo istraživanje koje je sproveo Franiuk sa svojim saradnicima. Slučaj seksualnog napada za koji je optužen Kobe Bryant, igrač Lejkersa, 2003. godine i koji je bio medijski široko publikovan dao je osnovu za ovo istraživanje. Grupa istraživača (Franiuk i saradnici) sakupila je 156 artikala iz 76 različitih izvora u periodu od vremena izlaska prvog izveštaja u novinama o ovom slučaju, od 6. jula 2003. do 1. septembra 2004. kada je optužba bila povučena jer je žrtva odbila da svedoči. Žrtva je povukla tužbu jer je smatrala da neće imati „fer“ suđenje baš zbog tekstova koji su pisani u novinama.

Tekst je bio kodiran u odnosu na postojanje nekoliko mitova (ona laže; sama je to tražila; želela je to; silovanje je trivijalno; on nije to mislio; on nije tip momka koji bi to uradio; to se dešava samo „nekim“ ženama). Tekstovi su takođe kodirani i u odnosu na mitove koji naglašavaju Brayan-ovu krivicu (pr. zato što je prevario svoju ženu, verovatno je kriv za seksualni napad), pozitivne izjave o Brayan-u i o žrtvi i negativne izjave o Brayan-u i žrtvi.

Rezultati pokazuju (Franiuk et al., 2008) da se u 65.4% artikla ($n = 102$) nalazila bar jedna izjava o mitu. Broj izjava u kojima je sadržan neki mit o silovanju kretao se od 0 izjava (u 34.6% artikala, $n = 54$) do 15 izjava (u 0.6% artikla, $n = 1$), a neki mitovi su se ponavljali više od jedanput u istom artiklu. Najčešće spominjani mit bio je „ona laže“ (spominjan u 42.3% artikla) i „ona je to želela“ (spominjan u 31.4% artikla). Poređenjem iskaza o Brayanovom karakteru pokazalo se da su artikli više sadržavali pozitivne od negativnih iskaza o Brayanu kao osobi ($z = 1.65$, $p < .05$). Nasuprot tome, artikli su sadržavali više negativne iskaze o žrtvi kao osobi nego pozitivne („ona laže“, „želela je to“, „tražila je to“) ($z = 21.7$, $p < .001$).

Mediji predstavljaju veliku potporu u održavanju i proklamovanju mitova o silovanju. Selektivnost u pogledu toga koja će priča „zaslužiti“ da bude javno saopštena, uglavnom se bazira na kriterijumu „prodati što više primerka“. Nesvakidašnje i ređe priče o brutalnim silovanjima, kidnapovanjima, po ovom kriterijumu imaju prioritet. Na žalost punjenje novina ovakvim pričama i stavljanjem po strani „obična silovanja“, proklamuje usku sliku o tome šta se podrazumeva pod silovanjem. Takva

slika o silovanju ne samo da je uska, nego i potpuno iskrivljena i ima negativne implikacije i na opažanje samih žrtava o njihovoj odgovornosti i sopstvenom poricanju statusa žrtve, o čemu će još biti reči u ovom radu.

Diskurzivna analiza kao metoda istraživanja „socijalnog“

Utemeljena u socijalno konstrukcionističkoj epistemologiji, diskurzivna analiza polazi od pretpostavke da su deskripcija događaja, ljudi, grupa, institucija, psiholoških fenomena, verzije koje bi trebalo da tretiramo kao otvorene i fleksibilne. Analiza prema tome uključuje traganje za aktuelnim i potencijalnim varijabilnostima u konstrukciji i spekulacije o funkciji određene formulacije koja se javlja u interakcionalnoj sekvenci. Konstrukcija značenja se prema tome razume kao povezana sa uspehom socijalne akcije. Analitički, fokus na socijalnoj akciji obuhvata interpretaciju lokalizovane socijalne aktivnosti i ideološki rad postignut konstrukcijom jedne određene verzije pre nego druge (Anderson & Doherty, 2008).

Pomoću diskurzivne analize mogu se otkriti interpretativni resursi koji su mobilisani u tekstu (Anderson & Doherty, 2008). To su kulturne teme, argumenti i pretpostavke koji mogu biti korišćeni u toku socijalne interakcije i koji stvaraju „zdravorazumsku“ osnovu za sporazumevanje. Interpretativni repertoar je konstituisan iz ograničenog obima leksičkih ajtema, stilističkih konstrukcija i metafora (Anderson & Doherty, 2008). Repertoari se koriste kada se konstruišu deskripcije ljudi, grupa, objekata, institucija, događaja i kada se nude mišljenja, evaluacije i objašnjenja.

Diskurzivna analiza se takođe bavi i ulogom diskursa u širim socijalnim procesima legitimacije i moći. Dominantni diskursi čine privilegovanim one verzije socijalne realnosti koje opravdavaju postojeće relacije moći i socijalne strukture. Diskursi se ne konceptualizuju samo kao načini govorenja ili pisanja, oni su povezani sa institucionalnom praksom, regulacijom socijalnog života. Prema tome, dok diskurs ozakonjuje i podržava postojeće socijalne i institucionalne strukture, ove strukture sa druge strane podržavaju i opravdavaju diskurse (Willig, 2008).

U kontekstu teme koju istražujemo, može se reći da diskurzivni pristup ima potencijal da doprinese značajno našem razumevanju seksualnog nasilja, najviše ukazujući na socijalno konstruktivističku prirodu seksualne prakse.

Može se reći da su ljudska subjektivnost i širi ideološki kontekst nerazmršivo povezani. Pre nego da istražuje unutrašnjost svesti silovatelja, diskurzivna analiza se koncentrira na „praktične ideologije“ (Lea & Auburn, 2001) (interpretativnie repertoare) koje okrivljeni za silovanje koristi kako bi opisao i objasnio svoje akcije. Istražujući govor okrivljenog za silovanje, diskurzivni analitičari tragaju za načinima na kojima relevantna praktična ideologija podržava i održava polne relacije moći u društvu i kako postojeći diskursi utiču na konstrukciju žrtve kao odgovorne za silovanje (Lea & Auburn, 2001). Pripisivanje odgovornosti žrtvama silovanja, stoga, nije funkcija stabilnog seta stavova i verovanja koji reflektuju poglede govornika već je pripisivanje odgovornosti nešto što je diskurzivno ostvareno kroz konstrukciju određene verzije događaja (Lea, 2007).

Verovanja o polnim ulogama i mitovi o silovanju reprezentuju ono što bismo mogli nazvati „živeće ideologije“ koje odražavaju i ovekovečuju strukturalne relacije društva (Lea, 2007). Proučavajući ih kao individualne „stavove“ ili percepcije, one bi ostale locirane na nivou individue, i socijalna komponenta u njihovom stva-

ranju bi bila izgubljena. Zauzimajući diskurzivnu perspektivu, moguće je da odemo dalje od razmatranja individue i društva odvojeno i usmerimo se na formu interakcije, da pokažemo kako su individue konstituisane kroz socijalni domen.

Istraživanja o seksualnom nasilju iz ugla gledanja nasilnika

U narednom delu rada namera nam je da predstavimo neka od istraživanja koja su za cilj imala istraživanje diskursa, odnosno „praktične ideologije“ na koje su se osobe okrivljene za silovanje pozivale, kao i mitove o silovanju na koje su se okrivljeni oslanjali u svom izveštavanju o odnosu između njih i žrtve.

Istraživači Lea i Auburn (Lea/Auburn, 2001) su se u svom istraživanju oslonili na transkript sesija grupnih terapija koje su se primenjivale u velikom broju zatvora u Velikoj Britaniji između oktobra 1995. i februara 1996. Iz tog transkripta oni su izdvojili iskaze jednog zatvorenika i pokušali da iz diskurzivne perspektive istraže načine kojima je ovaj zatvorenik opisivao njegov seksualni napad. Odlučili su se za ovog zatvorenika jer su ga članovi tima koji je sprovodili terapiju opisivali kao tipičnog visoko opasnog silovatelja – imao je veoma dobre socijalne veštine, istančano osećanje šta kriminalni pravosudni sistem zahteva od njega da bi bio ranije pušten iz zatvora i nedostatak empatije za njegovu žrtvu.

Primenom diskurzivne analize, istraživači su ukazali na postojanje dve glavne praktične ideologije koje je ovaj zatvorenik koristio u obrazlaganju interakcija sa žrtvom. Identifikovane praktične ideologije bile su: praktična ideologija prinude (diskurs) – konstituiše šta će biti označeno kao „Jezik silovanja“ i koji će termini, metafore i izrazi biti povezani sa silovanjem i „praktična ideologija pristajanja“ (diskurs) – konstituiše šta će biti označeno „Jezikom seksa“ i koji će termini, metafore i iskazi biti povezani sa seksom na koji oboje pristaju (Lea & Auburn, 2001). Ove praktične ideologije su služile da konstruišu verziju događaja u kojima uloga i motivi žrtve postaju dvosmisleni, a u isto vreme bacaju sumnju na ulogu okrivljenog koja ga opisuje kao silovatelja.

Iz diskurzivne perspektive, ovo se tumači time što članovi iste jezičke zajednice dele zajedničke jezičke resurse iz kojih onda fleksibilno konstruišu iskaze kako bi njihove socijalne akcije učinili razumljivim (Lea & Auburn, 2001). Odluka da li dati incident konstituiše silovanje ili seks je često zasnovana na svedočenju dvoje uključenih ljudi (Lea & Auburn, 2001). Činjenica da ne postoji jasna jezička distinkcija između izraza, metafora, termina koje bismo označili kao „Jezik seksa“ i izraza, metafora, termina koje bismo označili kao „Jezik silovanja“ kao i ukorenjenost mitova o silovanju, ide u korist silovatelju u nameri da sam čin opiše dvosmisleno i prikaže i samu žrtvu kao odgovornu.

Nažalost, žrtvino svedočenje se često čuje u svetlu poznatih mitova o silovanju, i posledično, žrtvina odgovornost za sâm događaj raste duž linije da je ona navela počinioca na to delo noseći provokativnu odeću ili pozivajući ga na kafu, na primer. Sa druge strane, svedočenje okrivljenog se često karakteriše poricanjem i minimizacijom. Posledično, njegova odgovornost se smanjuje za događaj zato što je on „pogrešno razumeo“ žrtvine signale. I u ovom smislu, uspostavlja se dvoznačnost i linija razlikovanja između silovanja i seksa postaje zamagljena, sa čime se i mnoge feministkinje slažu. Ovakva razmišljanja i pretpostavke imaju uporište u shvatanji-

ma feministkinja da ne postoji jasna distinkcija između silovanja i seksa (Lea & Auburn, 2001).

Sociolozi su davno ukazali na činjenicu da ljudi mogu, i to rade, da izvrše delo koje definišu kao pogrešno, a onda koriste različite tehnike da poreknu devijantnost i prikažu sebe kao normalne. Kroz koncept „rečnik motiva“, Mills (prema: Scully & Marolla, 1984) jedan je među prvima koji je pokušao da ukaže na ovu, kako se čini, zbunjujuću kontradikciju. Vinovnici zla pokušavaju da reinterpretiraju njihove akcije korišćenjem jezičkih oruđa kojim ponašanje koje nije u skladu sa normama socijalno interpretiraju. Anticipirajući negativne posledice njihovog ponašanja, pokušavaju da prezentuju delo kao kulturno odgovarajuće i prihvatljivo.

U svom istraživanju Scully i Marolla (Scully & Marolla, 1984) analizirali su intervjuue vođene sa uzorkom od 114 osuđenih, zatvorenih silovatelja. Oni su analizirali rečnik motiva koji je ova grupa silovatelja koristila da objasni sebe i njihove akcije. Analizom iskaza, oni su utvrdili da su osuđenici koristili izvinjenja i opravdanja, i podelili su ih na priznavaoce i poricatelje. Priznavaoci (n = 47) su priznavali da su prisilili žrtvu na seksualni akt i definisali su takvo ponašanje kao silovanje. Suprotno njima, poricatelji su ili poricali seksualni kontakt ili bilo kakvu povezanost sa žrtvom (n = 35), ili priznavali seksualni akt, ali nisu definisali takvo ponašanje kao silovanje (n = 32).

Priznavaoci su izražavali verovanje da je silovanje bilo moralni prestup. Ali su objašnjavali sebe i njihove akte pozivajući se na sile izvan njihove kontrole, sile koje su smanjile njihov kapacitet za racionalno delovanje i prema tome prisilile ih na silovanje. Dva tipa izvinjenja su bila dominantna: intoksikacija alkoholom/drogom i emocionalni problemi (nesrećnost, nestabilno detinjstvo, situacija bračnog nasilja, uznemirenost, depresivnost). Oni su koristili ova objašnjenja da izgrade moralni identitet, posmatrajući silovanje kao idiosinkratično, a ne tipično ponašanje. To im je dozvoljavalo da rekonceptualizuju sebe kao ozdravljenog ili „exsilovatelja“, kao nekog ko je načinio ozbiljnu grešku, ali koja ne reprezentuje njegovo „istinsko“ ja (Scully & Marolla, 1984).

Suprotno ovome, iskazi poricatelja ukazuju da su ovi muškarci silovali zato što im njihov vrednosni sistem nije dao nesavladiv razlog da to ne urade. Kada se seks opaža kao muškarčevo pravo, silovanje se više ne vidi kao kriminal. Ipak, poricatelji koji su bili osuđeni za silovanje, kao i priznavaoci, pokušali su da izgrade identitet. Kroz opravdanja, oni su konstruisali „kontraverzno“ silovanje i pokušali da demonstriraju kako je njihovo ponašanje, čak i ako nije bilo sasvim ispravno, bilo odgovarajuće u toj situaciji. Njihova poricanja, koja su se oslanjala na kulturne stereotipe, uzimala su dve forme, od kojih obe krajnje poriču postojanje žrtve (Scully & Marolla, 1984).

Prva forma poricanja bila je poduprta kulturnim pogledom na muškarca kao seksualnog gospodara, zapovednika i žene kao stidljive ali zavodljive. Povreda je bila poricana opisivanjem žrtve kao svesne, čak entuzijastične, ili kao učtivo otporne u početku, ali kasnije pokorne i sposobne „da se opusti i uživa“. U ovakvim iskazima snaga (primena sile) se pojavljuje samo kao tehnika zavođenja. Silovanje se na taj način odriče: pre nego da je naštetio ženi, silovatelj je ostvario njene snove (Scully & Marolla, 1984).

U drugoj formi poricanja, žrtva je bila opisana kao tip žene „koja je dobila šta je zaslužila“. Kroz atak na žrtvinu seksualnu reputaciju i, u manjoj meri, njeno emocio-

nalno stanje, poricatelj pokušava da demonstrira da pošto žrtva nije bila „fina devojka“, onda on nije silovatelj. Konzistentan s obema formama poricanja bio je lični interes od ukazivanja na korišćenje alkohola i droge. Suprotno priznavaocima, koji su naglašavali njihovo lično korišćenje droge i alkohola, i to koristili kao izvinjenje, poricatelji su ukazivali na korišćenje droge i alkohola od strave žrtve u pokušaju da je diskredituju i ukažu na njenu sopstvenu odgovornost za silovanje (Scully & Marolla, 1984).

Važno je naglasiti da nisu poricatelji izmislili ova opravdanja. Ona odražavaju sisteme verovanja koji viktimizuju žene kroz istoriju, razvijajući mit da žene uživaju u silovanju i da su odgovorne za silovanje. Dok priznavaoci i poricatelji prezentuju suštinski različite poglede na muškarca koji siluje, oni dele neke iste karakteristike. Opravdanja naročito, ali takođe i izvinjenja, poduprta su kulturnim pogledom na ženu kao seksualnu robu, dehumanizovanu i lišenu autonomije i dostojanstva. U ovom smislu, seksualna objektivizacija žene mora se razumeti kao važan faktor koji doprinosi okruženju koje neutralizuje i možda olakšava silovanja.

Istraživanja o seksualnom nasilju iz ugla gledanja žrtve

U sledećim istraživanjima pokušaćemo da ukažemo kako kulturni stereotipi utiču na način na koji i sama žrtva opaža svoja prinudna seksualna iskustva, odnosno, da i sama žrtva može koristiti specifične polno zasnovane iskaze da opravda partnerovo ponašanje i minimizuje ozbiljnost neželjenog seksualnog kontakta i prinude.

Da bi iskazi bili efektivno sredstvo neutralizacije, njihov sadržaj mora biti kulturno i situaciono odgovarajući za namenjenu publiku (Weiss, 2009). Zaista, najtrajniji i najkredibilniji iskazi su oni koji se oslanjaju na široko prepoznati socijalni vokabular, ideje koje se uzimaju kao istinite bez razmatranja, ili očigledne istine koje „svako zna“ (Weiss, 2009). Zato što je rečnik iskaza standardizovan u kulturi, očekivano je da žrtva koristi iskaze koji umanjuju ozbiljnost njihovog neželjenog seksualnog doživljaja. Ovi iskazi će odražavati one iste mitove o silovanju i polne stereotipe evidentne u iskazima optuženih koje oni koriste da poreknu krivicu i u javnom diskursu podrže seksualnu viktimizaciju.

Istraživanjem 944 narativa seksualne viktimizacije, pokazano je da jedna od pet žena, koje su govorile o neželjenim seksualnim iskustvima, koristi neke oblike iskaza kojim opravdava ponašanje okrivljenog, ili označava situaciju kao neozbiljnu, ili ukazuje na sopstvenu odgovornost. Mada većina narativa nije sadržavala ovakve iskaze, činjenica da je u njima bilo sadržano skoro 200 opravdanja za seksualni napad (iako intervjuer nije specifično pitao da li okrivljuju izvršioca i da li to što im se dogodilo one interpretiraju kao zločin), može značiti da je aktuelna učestalost ovakvih iskaza mnogo veća (Weiss, 2009).

Eksploracija žrtvinih iskaza ilustruje da korišćen rečnik za opravdanje seksualne viktimizacije odražava nekoliko opštih mitova o silovanju i polne stereotipe, uključujući sledeće: muška seksualna agresija je prirodna, neizbežna; optuženi nisu bili krivi ako su pijani; seksualna prisila bez „nasilja“ od strane intimnih partnera nije pravi zločin; žena doprinosi njenoj sopstvenoj viktimizaciji nemarnim ponašanjem ili nedovoljnim otporom. Kao što vidimo mnogi od ovih mitova o silovanju i polno zasnovanih ideologija korišćeni su i od strane optuženih silovatelja da poreknu odgovornost, a u isto vreme prihvaćeni su i od opšte javnosti, što onda obezbeđuje

da se žrtva poziva na njih da porekne odgovornost optuženog i umanju ozbiljnost seksualne prisile (Weiss, 2009).

Kada žrtva silovanja koristi iskaze koji ideju seksualne viktimizacije predstavljaju kao neutralnu, normalnu, kao sopstvenu odgovornost žrtve, one takođe, u nekom stepenu, nenamerno doprinose ideji da ništa ne treba i ne može biti urađeno. Povrh toga, nepriznati zločini i neizvešteni incidenti saopštavaju potencijalnim okrivljenim da je seksualna agresija niskog rizika (Weiss, 2009).

Socijalne implikacije nalaza iz ove studije ukazuju da uprkos pravnim reformama, percepcije žrtve o neželjenom seksualnom doživljaju nastavljaju da budu pod velikim uticajem mitova o silovanju i polnih stereotipa koji opravdavaju seksualnu viktimizaciju. Iskazi mnogih žrtava ukazuju na žrtvino neprepoznavanje njenih sopstvenih iskustava kao zločin, povećano samookrivljavanje i neizveštavanje policije o incidentu. Ovo dovodi do zaključka da je potrebno da se fokus „anti-rape“ edukatora usmeri na rašenje pervazivne ideologije ne samo u jeziku okrivljenog i opažanja šire javnosti, već i u samoj žrtvinoj definiciji neželjene seksualne situacije. Dok se takav vokabular ne iskoreni iz jezika društva, kulture, jezik koji okružuje seksualnu viktimizaciju, javnost i sama žrtva može nastaviti da opaža određene slučajeve neželjenog seksualnog kontakta i prinude kao „muškarci su muškarci“, kao normalni deo polnih relacija, i još gore, kao „žena je to sama tražila“.

U jednom drugom istraživanju koje su sproveli Bipasha i saradnici (Ahmed, Reavey & Majumdar, 2009) cilj je bio da se istraže načini na koje žene iz Južne Afrike koje žive u Velikoj Britaniji, a koje su preživele seksualno nasilje od svojih partnera ili muževa, konstruišu posledice „kulture“ u njihovim iskazima o doživljaju seksualnog nasilja, odnosno, kako žene mogu koristiti diskurse kulture u njihovim iskazima o doživljaju seksualnog nasilja. U istraživanju je učestvovalo osam žena. Ove žene, poreklom iz Južne Afrike su ili bile rođene u Velikoj Britaniji ili su veći deo života provele u ovoj zemlji i dobro su govorile engleski. U istraživanju je korišćena diskurzivna analiza na osnovu vođenih polustrukturisanih intervjuu.

Rezultati analize su pokazali da mnoge žene govore o „kulturi“ kao problematičnoj. Takve konstrukcije „kulture“ ukazuju da je kultura odgovorna za problem nasilja, ali mnogo specifičnije za one koji „imaju takvu kulturu“, bez obzira na činjenicu da je nasilje (porodično, seksualno) prisutno u svim kulturama. One su predstavljale kulturu kao odgovornu za postojanje nepodržavajućih i neprikladnih shvatanja u njihovom društvu. Dalje, kultura je posmatrana kao neizbežna u uticaju na članove njihove porodice, koji su bili nepodržavajući prema njima, a u isto vreme njih same činila bespomoćnim da se odupru ovim neprikladnim idejama i verovanjima. Ipak ni u jednom intervjuu, pojam kulture nije bio jasno definisan. One su pretpostavljale da je kultura transparentan i čitljiv termin i da ne zahteva dodatna objašnjenja. To je možda zato što su i intervjueeri bili južnoafričke žene, te je postojala pretpostavka da sve južnoafričke žene imaju „prećutno znanje“ o južnoafričkoj kulturi i ulozi žene u njoj (Ahmed et al., 2009). To se odnosi na kulturno shvatanje da članovi porodice očekuju da ove žene ostanu sa svojim muževima, i stoga, da kulturni vrednosni sistem ovekovečuje nasilne veze. Takve konstrukcije ukazuju da kultura ovekovečuje ideje o patrijahalnim relacijama. Od ovih žena se očekuje da ostanu sa njihovim muževima bez obzira na nasilje, jer ako se to dešavalo kroz istoriju, onda je „normalno“ da se od njih očekuje da ostanu sa muževima, a muškarci mogu da rade sa svojim ženama šta hoće. Pored toga, ukazivale su da su njihove porodice, naročito majke, imale presudnu ulogu u njihovom ubeđivanju da ostanu sa muževim. Takav

pritisak je pod uticajem diskursa porodične reputacije časti i srama, odnosno, ćerkine odgovornosti za porodičnu reputaciju (Ahmed at al., 2009).

Otuda, reprodukcija diskursa „kulture kao problematične i nepromenljive“ i diskursa „ćerka ima odgovornost za porodičnu čast“ služi da objasni nepodržavajuće odgovore članova porodice, i posledično, da ih legitimise. Drugim rečima, konstruišući kulturu kao odgovornu i krajnje nepromenljivu, i sugerišući da porodica i članovi zajednice nemaju načina da im pomognu, značilo je da porodica i zajednica ne mogu biti okrivljeni za njihova viđenja i akcije. Ovi diskursi se istovremeno produkuju i funkcionišu, postavljajući teret odgovornosti na ženama (Ahmed at al., 2009).

Zaključak

U ovom radu namjera nam je bila da ukažemo na socijalno konstrukcionističku prirodu definisanja seksualnog nasilja, odnosno, na činjenicu da će definisanje određenog seksualnog čina kao silovanja ili snošaja sa kojim su obe strane saglasne, zavisiti od postojećih diskursa datog društva i postojećih mitova o silovanju. Mitovi o silovanju su duboko ukorenjeni u društvu te se njihova istinitost često i ne dovodi u pitanje. Oni deluju kao aksiomi koji ne zahtevaju dodatno ispitivanje i proveravanje. Često su tako formulisani da i ne pružaju mogućnost proveravanja, čak i kada bismo to želeli. O dubini njihove ukorenjenosti, čini nam se, naročito govori činjenica da se i u iskazima samih žrtava mogu naći oni isti mitovi na koje se pozivaju silovatelji u pokušaju pravljenja svojih postupaka. Činjenica da u slučaju napada na svoj integritet, dostojanstvo, i bukvalno, svoje telo, bez lične saglasnosti sa tim, žrtva takvog nasilja i dalje može nalaziti opravdanja za nasilnika, i uz to kriviti i samu sebe, govori o dubini ukorenjenosti takvih mitova i, nažalost, težini njihovih menjanja. Tome doprinosi činjenica da se mi razvijamo, odraštamo i sazrevamo u sredini koja nam nameće određena pravila, norme ponašanja i polne uloge, te se često u njihovu ispravnost i ne sumlja, jer tako je od „pamtiveka“.

Pored toga što imaju funkciju u opravdavanju seksualnog nasilja, njegovoj normalizaciji i zamaglivanju granica između silovanja i seksa, mitovi imaju uticaja i na održavanje postojećih polnih odnosa i postavljenje žene u podčinjeni položaj. Odnosno, ovde je teško uspostaviti jednosmernu uzročnu vezu. Pre bi se moglo reći da postoji dvosmerna uzročna veza – da postojeći diskursi i mitovi inkorporirani u njima utiču na održavanje postojećih polnih odnosa, a u isto vreme postojeći odnosi osnažuju i podržavaju postojeće diskurse i mitove.

Činjenica da su mitovi o silovanju široko rasprostranjeni i da se mogu naći gotovo u svakom društvu, ne znači da mitove ne treba posmatrati i proučavati u odnosu na odgovarajući socio-kulturni kontekst u kome se razvijaju. Naprotiv, ovakvi mitovi su odraz datog društva u kome se razvijaju i mogu biti usko kulturno specifični, kao što smo pokazali kroz predstavljanje istraživanja sprovedenom u Koreji i istraživanju u kome su učestvovala žene iz Južne Afrike, a koje žive u Velikoj Britaniji.

Predstavljena slika o seksualnom nasilju, rasprostranjenosti mitova koji služe opravdavanju nasilja, njihova ukorenjenost, daje pesimističnu sliku u pogledu mogućnosti njihove promene. Međutim, to nam nije bila namjera, već smo želeli da ukažemo na potrebu temeljnog razmatranja ovog problema i na ozbiljnost sa kojom moramo pristupiti rešavanju istog. Ono što naročito želimo da istaknemo je činjenica da se prvi korak ka promeni odnosi na dekonstrukciju opštih pretpostavki o silovanju i ukazivanje da promene treba da se dese ne u individui, već u samoj ideologiji društva.

Literatura

1. Ahmed, B., Reavey, P., Majumdar, A. (2009). Constructions of 'Culture' in Accounts of South Asian Women Survivors of Sexual Violence. *Feminism and Psychology*, 19 (1), str. 7–28.
2. Anderson, I., Doherty, K. (2008). *Accounting for rape : psychology, feminism, and discourse analysis in the study of sexual Violence*. Routledge, Taylor & Francis Group.
3. Bell, V. (1998) Interrogating incest. *Feminism, Foucault and the Law*. London and New York: Routledge.
4. Burt, R. M. (1980). Cultural Myths and Supports for Rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38 (2), str. 217–230.
5. Ehrlich, S. (2002) Discourse, Gender and Sexual Violence. *Discourse and Society*, 13(1), str. 5–7.
6. Flowe, D. H., Shaw, E. S, Nye, E., Jamel, J. (2009). Rape stereotyping and public delusion. *British Journalism Review*, 20, str. 21–25.
7. Franiuk, R., Seefeldt, L. J., Cephress, L. S., Vandello, A. J. (2008). Prevalence and Effects of Rape Myths in Print Journalism : The Kobe Bryant Case. *Violence Against Women*, 14, str. 287–309.
8. Lea, S. (2007). A Discursive Investigation into Victim Responsibility in Rape. *Feminism and Psychology*, 17 (4), str. 495–514.
9. Lea, S., Auburn, T. (2001). The Social Construction of Rape in the Talk of a Convicted Rapist. *Feminism and Psychology*, 11 (1), str. 11–33.
10. Lee, J., Kim, J., Lim, H. (2010). Rape Myth Acceptance Among Korean College Students: The Roles of Gender, Attitudes Toward Women, and Sexual Double Standard. *Journal of Interpersonal Violence*, 25 (7), str.1200–1223.
11. Lonsway, A. K., Fitzgerald, F. L. (1994). Rape myths. In review. *Psychology of Women Quarterly*, 18, str. 133–164.
12. Ramazanoglu, C., Holland, J. (2002). *Feminist Methodology. Challenges and Choices*. London: Sage.
13. Scully, D., Marolla, J. (1984), Convicted Rapists' Vocabulary of Motive: Excuses and Justifications. *Social Problems*, 31(5), str. 530–544.
14. Weiss, G. K. (2009). „Boys Will Be Boys“ and Other Gendered Accounts. An Exploration of Victims' Excuses and Justifications for Unwanted Sexual Contact and Coercion. *Violence Against Women*. 15 (7). str. 810–834.
15. Willig C. (2008) *Introducing Qualitative Research in Psychology*. McGraw-Hill. Open University Press.

Ivana Simić

DISCOURSE, MYTHS AND SEXUAL VIOLENCE

Abstract

In this paper we try to point out the differences in perception of sexual violence, more exactly, that the act may appear ambiguous, depending on the one that describes him, and to point to the fact that the myths about rape that are deeply incorporated into the discourse of a community, contributions to responsibility for rape attributed the victims themselves.

Myths about rape are the attitudes and beliefs that are generally false, but are widely and frequently accepted. Certain functions appear especially important, in particular, denial and trivialization of crimes that affect a substantial proportion of the female population. They indicate the often contradictory and fragmentary complexes of notion, norms and models which guide conduct and allow for its justification and rationalization. In this way, myths about rape “offer” ways of explanations for social interaction that could be labeled as rape.

Also, try to point out the fact that the myths about rape, may also influence how the victim will perceive their sexual experience, that the victim can rely on them to justify the partner’s behavior and minimize the severity of unwanted sexual contact and coercion.

Key words: Discourse, myths about rape, violence, culture, victims